

Knut Anton Mork, Professor emeritus ved NTNU og Handelshøyskolen BI, Makroøkonom Garantum Wealth Management Norge AS.

Utfordringer i 2025

Norges Bank kutter snart renten og ESB kommer med et dobbeltkutt, tror sjeføkonom i Garantum Knut Anton Mork. Fed, derimot, må snart heve renten igjen.

Et nytt år har begynt med usedvanlig mange usikkerhetsfaktorer i verden omkring oss. Forhåpningene er store om at AI-bølgen skal fortsette, men det er også frykten for at de AI-drevne aksjekursene skal kollapse. Vi ser også at de siste års framskritt i retning av fornybar teknologi bremses av politisk motstand mot hva det koster, samtidig som kostnadene ved global oppvarming blir mer og mer tydelige.

Kinesiske myndigheter setter alt inn på å holde veksten oppe. Men lett blir det ikke med en struktur som er alt for ensidig basert på eksport og investeringer. Nærmere hjemme vakler den tyske industrigiganten både politisk og økonomisk, men kan iallfall fryde seg over fallende — og etter hvert ganske lave — renter. Også i USA faller rentene, og veksttallene er betydelig høyere enn de europeiske. Men USA er blitt et land i strid med seg selv og — etter presidentskiftet — i strid med sine viktigste handelspartnere, medregnet oss tradisjonelle allierte. Trumps (og Musks) planer om proteksjonisme og deregulering kan sakens stimulere veksten på kort sikt, men med høy risiko for en ny inflasjonsbølge — og dermed også ny renteoppgang, før veksten bremses av tollmurene.

Og det stopper ikke der. Trump ser ut til å ville erstatte markedøkonomien, der den mest effektive og nyskapende vinner, med et system av kongelige privilegier til dem som vil knele og kysse ringen. I tillegg kommer hans angrep mot rettsstat og yringsfrihet. Og hans lettvinne holdning til krigen i Ukraina gir god grunn til angst omkring vår egen sikkerhet.

Selv i dette virvaret av omgivelser burde vi i utgangspunktet være langt bedre stilt enn naboene våre i og med at staten stadig har nærmere

20 billioner på bok, samtidig som nye inntekter fra olje og gass stadig strømmer inn. Økonomer i andre land spør meg noen ganger hvordan det er å bo i et land med overflod av penger. Helt slik er det jo ikke vi opplever vi det. Tvert imot hører vi daglig om nedskjæringer og manglende offentlig støtte. Og det til tross for at staten tar inn vel så mye av landets verdiskaping som hos våre naboland, og så legger til om lag en tredjedel av det igjen for å dekke alle utgiftene.

Hvordan kom vi hit? En viktig del av svaret er vel at oljepengene har spart oss for nødvendigheten av å prioritere og effektivisere, slik politikerne i resten av Norden er blitt nødt til. Vi er blitt rentenister som ikke har trengt å ta det så nøye. Det kan gå bra — ei stund. Men skal vi ha en levende økonomi og et dynamisk samfunn, må vi være mer omstillingsdyktige og nyskapende. Hvis vi fortsetter å klamre oss til fondet, vil andre kjøre forbi oss.

Dagens regjering skal berømmes for gode forsetter. Men offentlig styrt satsing på batteriproduksjon, havvind og andre forsøk på å slå mynt på det grønne skiftet, har lyktes særdeles dårlig. Samtidig bygger politikerne våre opp stadig høyere hindre for dem som velger å risikere egne og private investorers penger for å realisere nye, potensielt revolusjonerende idéer.

For sju år siden tok jeg til orde for å avskaffe formuesskatten fordi den øker risikoen for finansiell ustabilitet ved å oppmuntrer til ensidig finansiering med fremmedkapital. Siden er jeg i tillegg blitt opptatt av hvor ødeleggende denne skatten kan være for oppstartsvirksomhet. Når en gründer blir ilagt formuesskatt, fungerer det svært ofte som en skatt på penger som ikke fins, en skatt på drømmer om inntekter som en dag kan komme, eller kanskje ikke, avhengig av om prosjektet lykkes. Det skal mye mot til å overkomme et slikt hinder. Exit-skatten er enda verre fordi det da ikke lenger er snakk om en prosent eller så i skatt, men omtrent 30 ganger så mye.

Utfordringene på budsjettets utgiftsside er om noe enda større. Våre offentlige utgifter er 30 prosent høyere enn hos våre naboland. Riktig nok er ikke offentlig sektor større hos oss enn hos dem. Men det betyr bare at våre trygde- og sosialytelser er så mye større. Sykelønna er bare toppen av isfjellet, men jeg er glad for at den endelig debatteres.

Så bør vi også diskutere hvordan offentlig sektor er organisert, for eksempel kommunestrukturen. Men det får være til en annen gang.

Artikkelen var først publisert:

<https://www.dn.no/okonomi/okonomi/verdiskaping/oljepengebruk/det-ma-bli-mer-lonnsomt-a-lykkes/2-1-1760766>